

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Стабільність діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин забезпечується наявністю постійних надійних зв'язків із постачальниками матеріальних ресурсів, розвиненістю торговельних відносин, дотриманістю вимог до технічного і технологічного стану виробництва, доступністю до кредитних джерел коштів, сформованістю кадрового потенціалу. Ці умови стабільного розвитку неможливо досягти без постійного моніторингу кредитного, фінансового, товарного ринків, ринку праці тощо, тобто без пошуку найсприятливіших засобів досягнення основної мети функціонування, без прояву активної позиції у діловому світі. Отже, від ділової активності підприємств залежить, по-перше, успішність ведення господарської діяльності, по-друге, ефективність суспільного виробництва і його соціальна спрямованість, що підкреслюється в основних положеннях та безпосередньо у меті Господарського кодексу України [3].

Питанню щодо визначення сутності ділової активності, її оцінюванню присвячено наукові праці і вітчизняних, і зарубіжних учених-економістів [1 – 14]. Ділова активність розглядається у широкому і вузькому значенні відповідно як спектр зусиль щодо просування продукції (активність у зовнішньому економічному середовищі) та виробнича і комерційна діяльність (внутрішня активність). Крім того, О. І. Марченко визначає ділову активність як складну, інтегровану характеристику бізнес-середовища підприємства [9]. А. М. Турило, О. А. Зінченко, І. С. Вчєрашня досліджують ділову активність у порівнянні із ринковою і економічною активністю і підкреслюють, що остання є більш загальним і містким поняттям, що оцінюється з позиції внутрішньо-зовнішнього середовища, а ділова активність підприємства, на думку науковців, – тільки з позиції внутрішнього середовища [10; 11]. Т. П. Куриленко під діловою активністю розуміє процес управління ефективністю господарською діяльністю суб'єктів економічних відносин [7]. У роботі В. А. Смельянова, М. П. Беляєцького, П. А. Достанко подається структура активності підприємства за трьома рівнями, кожен з яких вміщує інший, а попередній рівень поглинається наступним – це відповідно рівень трудової активності співробітників, рівень ділової активності підрозділів, рівень ринкової активності підприємства [5, с. 15].

Однак потребують подальшого дослідження питання щодо визначення рівня ділової активності на підприємстві у різних умовах функціонування (сприятливих або кризових) для досягнення позитивних економіко-фінансових результатів діяльності. Свого розв'язання потребує завдання із визначення характерних ознак ділової активності на рівні суб'єкта господарювання у порівнянні із іншими видами активності.

Метою статті визначено подальший розвиток теоретичних положень щодо сутності ділової активності промислового підприємства в ринкових умовах господарювання.

У процесі дослідження терміну „ділова активність” насамперед зроблено акцент на сутності двох окремих понять – „діло” і „активність”. В економічному розумінні „діло” розглядається як процес, а для промислового підприємства під „ділом”, здебільшого, розуміють процес, пов'язаний із *виробництвом і реалізацією продукції*. Отже, у цьому випадку визначення ділової активності, надане В. В. Ковальовим [6, с. 244], співпадає із наведеним вище висновком.

Поняття „активність” у словниках, енциклопедіях трактується як невід'ємна частина діяльності [11]. У зв'язку із цим слід більш докладно розглянути співвідношення між діяльністю і активністю підприємства. Як показали результати проведеного дослідження, у цьому контексті доцільно:

- надавати оцінку діяльності – активна або пасивна на протязі певного періоду часу;
- визначати активність підприємства на певному ринку (світовому, вітчизняному, регіональному тощо);
- розглядати активність підприємства за сферами діяльності (кредитною, страховою, майновою, фінансовою тощо), які у свою чергу визначають види активності – страхова, фінансова і т. п.;
- визначати активність підприємства за видами діяльності – звичайною, основною, операційною, інвестиційною, фінансовою;
- розглядати активність підприємства за певними процесами – процес кредитування, процес реалізації продукції тощо;
- оцінювати активність виконання управлінських функцій (обліку, планування, контролю) тощо.

Таким чином, ділова активність промислового

підприємства можна визначити як процес щодо забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства у сфері виробництва і реалізації продукції. Отже, ступінь досягнення цілей розвитку на певному етапі залежать від рівня ділової активності.

Ділова активність – це лише один із видів активностей, серед яких, крім зазначених вище, виділяють інноваційну, соціальну, екологічну, ринкову, економічну, технічну та інші. На авторську думку, ділова активність має прояв не тільки у різних сферах, видах діяльності, процесах, управлінських завданнях, функціях, стратегіях, але й тісно перетинається з іншими видами активностей, наприклад, екологічною активністю – у процесі впровадження природоохоронних заходів, соціальною активністю – у процесі реалізації соціальних ініціатив.

Аналіз літературних джерел довів близькість за змістом між поняттями ділова активність, ринкова та економічна [5; 10; 11]. А. М. Турило та І. С. Вчешня у науковій роботі [11] наводять відмінність між цими видами активності, що полягає в оцінці середовища, що досліджується (відповідно внутрішнє, зовнішнє або внутрішньо-зовнішнє). Слід наголосити на умови, завдяки яким можуть визначатися зазначені види активностей промислових підприємств:

- 1) сформоване ринкове середовище (для ринкової активності);
- 2) ведення господарської діяльності (для ділової активності);
- 3) забезпечення нормативно-правових норм здійснення економічних відносин (для економічної активності).

Ділова активність досліджується на різних рівнях (макро-, мікро-), відносно персоналу підприємства,

його структурних підрозділів. Для промислових підприємств у цілому стан ділової активності визначається рядом факторів, які наглядно продемонстровано на рис. 1.

Як видно з рис. 1, ділова активність визначає і впливає на результат усієї господарської і фінансово-економічної діяльності, отриманий під дією різних факторів.

У процесі проведеного дослідження виділено характерні ознаки ділової активності суб'єктів господарювання, які слід урахувати під час управління цим станом (рис. 2).

Також слід зазначити, що ділова активність суб'єкта господарювання виступає індикатором розвиненості відносин, зв'язків, можливостей у державі, є проявом прозорості діяльності, відкритості бізнес-процесів, свідченням дієвості та дотримання законодавчих і нормативно-правових норм, наслідком ефективного управління (на відміну від ділової пасивності).

Термін „ділова активність” може використовуватися при оцінці різноманітних явищ, подій, станів з різних позицій:

- 1) як властивість бізнесменів, підприємців;
- 2) для опису економічного стану в країні, фази економічного циклу;
- 3) як циклічний процес при здійсненні маркетингової діяльності;
- 4) як характеристика ринку збуту (розмір замовлень, стан розрахунків);
- 5) для оцінки діяльності підприємства (наприклад, економічного потенціалу, рівня беззбитковості), при плануванні;
- 6) для оцінки корпорацій: відкриття філій, відділень;

Рис. 1. Основні фактори, що впливають на ділову активність промислових підприємств

7) у фінансовому аналізі підприємства на основі сукупності коефіцієнтів.

У різноманітних дослідженнях використовують таке поняття, як індекс (рівень) ділової активності за різними видами діяльності (в промисловості, сфері послуг, банківській сфері тощо), у територіальному розрізі та інших випадках для характеристики змін, економічного стану [4; 12; 14]. Широке розповсюдження набув індекс ділової активності PMI (National Association of Purchasing Managers – PMI index), який є результатом опитування менеджерів за закупівлями у промисловій сфері. Рівень ділової активності регіону [1] ототожнюється з його активністю у сфері інвестицій, інновацій, екологічної безпеки, підприємництва, а індекс ділової активності регіону [14] оцінює ситуацію у економічному циклі розвитку цього регіону.

О. О. Кухарева і М. В. Корнеєв розглядають ділову активність невід’ємно від конкурентоспроможності підприємства [8], при цьому конкурентоспроможність товару, на погляд науковців, є одним із критеріїв ділової активності поряд із ефективністю менеджменту, ефективністю маркетингової діяльності та ефективністю фінансової діяльності підприємства. Наведені критерії характеризуються показниками, що враховують стан конкурентів, споживачів, фактори впливу. При цьому для оцінки ділової активності пропонується визначати інтегральний (комплексно-комбінований) показник, який включає такі групи показників, як:

– ефективності виробничої діяльності: коефіцієнти рентабельності, показник продуктивності праці, витрат на одиницю продукції, оборотності основних засобів;

– фінансового положення: коефіцієнти ліквідності, оборотності;

– ефективності організації збуту та просування товару: комерційна активність підприємства, коефіцієнт завантаження виробничих потужностей, ефективність реклами та засобів стимулювання збуту;

– конкурентоспроможність товару: якість товару (функціональність, естетичність, ергономічність, екологічність, надійність, довговічність, рівень стандартизації та уніфікації, якість виготовлення, якість матеріалів), якість обслуговування (гарантійне обслуговування, ефективність методів продажу, ступінь інформування покупців, ступінь надання послуг) і ціна товару.

Крім того, ділова активність оцінюється на основі [6]:

– темпових показників сукупного капіталу, обсягу реалізації і прибутку;

– коефіцієнту стійкості економічного зростання, що представляє собою чотирьохфакторну модель;

– аналізу ефективності використання ресурсів підприємства (матеріальних, трудових і фінансових).

Отже, можна зробити висновок, що ділова активність підприємства – це багатоаспектна категорія, для оцінки якої потрібна інформація про всю господарську діяльність підприємства, стан товарного ринку тощо.

Проведене у роботі узагальнення теоретичних положень щодо сутності ділової активності промислового підприємства дозволило ідентифікувати і дослідити роль ділової активності серед безлічі інших видів активності, виділити характерні ознаки ділової

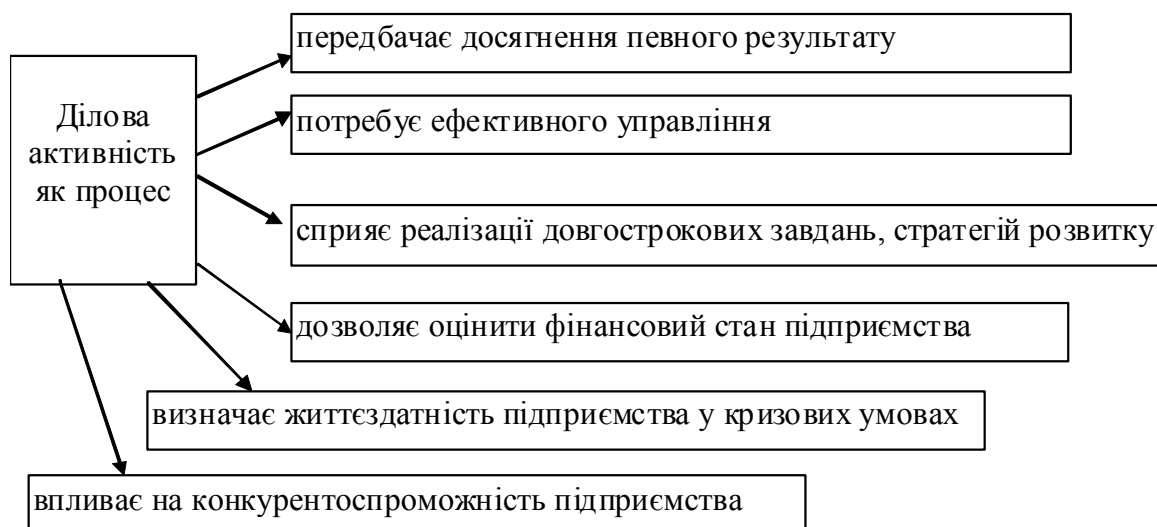

Рис. 2. Характерні ознаки ділової активності промислових підприємств

активності промислових підприємств, проаналізувати наявний інструментарій оцінки стану ділової активності і особливостей його використання. Подальші дослідження мають бути присвячені розробці методичних підходів до оцінки рівня ділової активності підприємств і його відповідності поставленим цілям та завданням управління.

Література

1. **Ветрова Н. М.** Особенности определения уровня деловой активности региона на примере АР Крым / Н. М. Ветрова, Г. А. Штофер // Экономика и управление. – 2007. – № 3. – С. 12 – 16.
2. **Годящев М. О.** Термін „ділова активність” у сучасній науковій літературі [Електронний ресурс] // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. пр. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2009. – № 21. – Ч. 2. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2009_21/59Godya.htm
3. **Господарський** кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 18, № 19 – 20, № 21 – 22. – (зі змін. і доп.).
4. **Деловые** настроения мира [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestifinance.ru/articles/9668>
5. **Емельянов В. А.** Рыночная активность предприятия / В. А. Емельянов, Н. П. Беляцкий, П. А. Достанко. – М. : Наука, 2005. – 192 с.
6. **Ковалёв В. В.** Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалёв. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 768 с.
7. **Куриленко Т. П.** Теоретичні аспекти визначення ділової активності [Електронний ресурс] / Т. П. Куриленко // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія „Економіка”: зб. наук. пр. – К. : АМУ, 2009. – Вип.6. – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2009_6/ZMIST.htm
8. **Кухарева О. О.** Методика інтегральної оцінки рівня ділової активності промислового підприємства / О. О. Кухарева, М. В. Корнеєв // Економічний простір. – 2008. – №16. – С. 114 – 122.
9. **Марченко О. І.** Фінансові аспекти ділової активності / О. І. Марченко // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 136 – 143.
10. **Турило А. М.** Визначення критерію розмежування категорій „ділова активність підприємства” і „ринкова активність підприємства” / А. М. Турило, О. А. Зінченко, І. С. Вчєрашня // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 82 – 85.
11. **Турило А. М.** Теоретико-методичні підходи до визначення поняття „економічна активність підприємства” / А. М. Турило, І. С. Вчєрашня // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 79 – 84.
12. **Учебник Форекс** / 3. Фундаментальный анализ Forex (Форекс) / Показатели фундаментального анализа / Индекс деловой активности PMI [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://enc.fxeuroclub.ru/55/>
13. **Финансовый словарь** / А. А. Благодатин, Л. Ш. Лозовский. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 378 с.
14. **Хаертдинова А. А.** Оценка индекса деловой активности региона (на примере Самарской области) // Экономический анализ: теория и практика. – 2010. – № 22. – С. 51 – 59.

Мешкова Н. Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства

У роботі обґрунтовано теоретичні положення щодо визначення сутнісних характеристик економічної категорії „ділова активність промислового підприємства” у сучасних умовах ведення бізнесу.

Ключові слова: ділова активність, промислове підприємство, види активності, рівень ділової активності.

Мешкова Н. Л. Экономическая сущность деловой активности промышленного предприятия

В работе обоснованы теоретические положения, определяющие сущностные характеристики экономической категории „деловая активность промышленного предприятия” в современных условиях ведения бизнеса.

Ключевые слова: деловая активность, промышленное предприятие, виды активности, уровень деловой активности.

Meshkova N. L. Economic Content of Business Activity of Industrial Enterprises

The work presents the theory defining the essential characteristics of economic notion „business activity of an industrial enterprise” in the modern conditions of running business.

Key words: business activity, industrial enterprise, types of activity, level of business activity.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2012

Прийнято до друку 20.12.2012